

Kuran'da geçen "salat" kavramını araştırdığım yazılarıma devam ediyorum.

Sonuçları toplu olarak "salat inceleme tablosu"ndan takip edebilirsiniz.

Bu yazımın konusu Maide Suresi'nin 6. ayeti. Öncelikle araştırma konumda izlediğim yöntemi kısaca tekrar hatırlatayım. Ben araştırmamın bu aşamasında daha önce hiç bir geleneksel anlayıştan etkilenmemiş ve bunlardan haberi dahi olmayan birisinin gözüyle ayetlere bakmaya çalışıyorum. Bu gözle ayetlere bakan birisi "salat" kavramını gördüğünde ne düşünür, ne yapması gerektiği çıkarımına varır?

Bu aşamaya kadar edindiğim en kuvvetli delil **"akimussalat"** ifadesi oldu. Gelenekten etkilenmeden "ümme" bir okuyuşla ayetleri okuyan birisi "akimu" ifadesinin "bir şeyi ayakta tutmak, doğrultmak" anlamına geldiğini Kuran'da görecektir. "AkimuTevrat (Tevratı ayakta tut)", "AkimuDin (dini ayakta tut)" "Akimuvecheke (yüzünü/benliğini ayakta tut)" gibi ifadeler de bu bulgusunu destekleyecek. Dolayısı ile Kuran ilk muhatabına "akimu es-salat" dediğinde bunu "salat'ı ayakta tut" olarak anlayacak.

Bu vesile ile "salat" konusundaki mevcut görüşleri kısaca özetlersek:

1-Salat elbette her ayette "namaz" anlamına gelmez ama çoğu ayette namaz anlamına gelir. Nasıl kılınacağı ise detaylı olarak sünnet'te gösterilmiştir.

2-Salat elbette her ayette namaz anlamına gelmez, Namazın nasıl kılınacağını tüm detayı ile Kuran'da vardır. Hadis ve sünnet peygamberin ölümünden 300 sene sonra yazılmıştır. İçerisinde bir sürü çelişki vardır. Namaz zaten bilinen bir ibadetti, Kuran bu bilinen üzerine yapılması gerekenleri detaylı olarak vermiştir.

3-Kuran'da "salat" ritüel/namaz değildir.

Maide Suresi 6. ayet, görüş 1 ve görüş 2 sahipleri tarafından sıklıkla "delil" olarak kullanılır. Onlara göre bu ayet "salat" kavramının "namaz" anlamına geldiğine dair bir delildir.

Yâ eyyuhâ-llezhîne âmenû izâ kumtum ilâ-ssalâti fağsilû vucûhekum veeydiyekum ilâ-lmerâfiki vemsahû biruûsikum veerculekum ilâ-lka'beyn(i)(c)ve-in kumtum cunuben fettahherû(c) ve-in kumtum merdâ ev 'alâ seferin ev câe ehadun minkum mine-lgâ-iti ev lâmestumu-nnisâe felem tecidû mâen feteyemmemû sa'iden tayyiben femsehû bivucûhikum veeydikum minh(u)(c)mâ yurîdu(A)llâhu liyec'ale 'aleykum min haracin velâkin yurîdu liyutahhirakum veliyutimme ni'metehu 'aleykum le'allekum teşkurûn(e)

Ey iman edenler, namaza kalktığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar

ellerinizi yıkayın, başlarınızı meshedin ve her iki topuğa kadar ayaklarınızı da (yıkayın.) Eğer cünüpseniz temizlenin (gusül edin); eğer hasta veya yolculukta iseniz ya da biriniz ayak yolundan (hacet yerinden) gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız da su bulamamışsanız, bu durumda, temiz bir toprakla teyemmüm edin (hafifçe) yüzlerinize ve ellerinize ondan sürün. Allah size güçlük çıkarmak istemez, ama sizi temizlemek ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister. Umulur ki şükredersiniz.

Bu yazıda görüş 1 ile fazla ilgilenmeyeceğim. Çünkü o ayrı bir alan. Fakat kısaca bir noktaya değinmek istiyorum:

Ayette “eğer cünüp iseniz tam temizlenin” diye bir ifade var. Burada kavramlara geleneğin sonradan verdiği anlamı Kuran’a yükleme hatası baş gösteriyor. Cünüp, Kuran’da “uzak” anlamında kullanılıyor. Cinsel ilişkiden sonra “cenabet” olma anlamında değil.

Doktor ameliyata girecek ekibine “ameliyata girmeden tam temizlenin” derse, oradakiler bundan ne anlar? Gidip duş mu alırlar veya ayaklarını mı yıkarlar yoksa ameliyat için gerekli olan tüm hijyen kurallarına mı dikkat ederler?

Doktor kalp ameliyatı yapacağı hasta için “göğüs bölgesini tam temizleyin” derse, ekip hastanın göğüs bölgesini yıkar mı, yoksa kıllardan arındırıp tentürdiyotla dezenfekte mi eder? Çiğköfte yapacak birisine “tam temizlen” denildiğinde bu gidip ayaklarını yıkaması isteği midir, yoksa tırnaklarını kesmesi, ellerini tam dezenfekte etmesi midir?

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Ama eğer gözümüzde canlandırmayı başarırsak, başta Resulullah olmak üzere ayetin ilk muhataplarına “tam temizlenin” denildiğinde bunu elbette anlamış olmaları gerek. Oysa görüş 1’e göre durum ne? Ayet yetersiz. Bu yüzden “bu ayetin cinsel ilişki için olduğu bilgisi peygambere ek bilgi olarak verildi, 3 kere ağza su, 3 kere burna su, sonra kuru yer kalmayacak kadar bedeni ovuşturarak yıkama” bilgisi peygambere ekstradan verildi. Dolayısı ile Kitab’ın hiç bir fonksiyonu yok! Ek bilgi olmadan ve bu ek bilgi binlerce alimin süzgecinden geçip, bin bir tartışmaya tabi tutulmadan günümüze gelemez. Dışının arasında kalıntı varsa ne olacak, elinde boya kalıntısı varsa ne olacak, dolgusu olanın gusülü kabul olur mu gibi BİNLERCE SORU alimlerimiz tarafından bu sayede cevaplanmış! Oysa, yalın düşünmeyi ve Kitab’a güvenmeyi bilenler için durum basit. Allah “uzak iseniz tam temizlenin” diyor. Yaşadığımız gündelik hayatta kavramları bu kadar zorlamazken, iş Kuran olunca akla hayale gelmedik sorunlar üretiyoruz; ilginç!

Dolayısı ile “ek bilgi yani rivayet/hadis/sünnet” olamadan bu Kitap eksik” diyenleri sırf üst paragraftaki akıl yürütme bile vazgeçirmeye yeterli olmalı. Ama maalesef olmuyor. Onlara göre Allah Kitabına “tam temizlenin” yazdı ama onun arkasındaki tonlarca bilgiyi “gizliden” verdi.

Bunun üzerinde bu yüzden çok durmayı gerekli görmüyorum.

Gelelim ayetin görüş 2 için delil olmasına. Çünkü onlara göre bu ayette “abdest” var. Abdest var ise muhakkak “namaz” olmalı. Yoksa neden abdest alınsın?

Peki, şöyle olsaydı durum değişir miydi?

“Zekat vermeden önce abdest al”

“Kuran okumadan önce abdest al”

“Oruca başlarken önce abdest al”

“Tefekkür edeceksen önce abdest al”

Gördüğünüz gibi hiç birisinde durum değişmiyor. Arada bir sebep sonuç ilişkisi yok. Sadece öyle kabullendiğimiz için bizde “abdest diyorsa muhakkak namazdır o” algısı mevcut.

Başka bir ifade ile anlatmayı deneyeyim:

Araba kullanmadan önce ellerini yıka!

Ameliyattan önce ellerini yıka!

Kitap okumadan önce ellerini yıka!

Yemek yemeden önce ellerini yıka!

Spor yapmadan önce ellerini yıka!

Yukarıdaki cümleleri okuyan yetişmiş bir beyin, hemen sebep-sonuç ilişkisi açısından düşünür ve mesela “neden kitap okumadan önce ellerimi yıkayayım” diye sorar. Oysa yemek yemeden önce ellerini yıka cümlesine itiraz etmez.

Yaşadığımız hayatta bu şekilde sebep-sonuç ilişkisini kurarken, Kuran’a göre “inşa-Allah” deme buyruğunu hiç “sebep-sonuç ilişkisini gözet” anlamında anlamayı aklımıza bile getirmedüğümüz için “salat” ile “abdest”in ilişkisini sorgulamak aklımıza gelmez.

Salat için Allah neden “yıkayın....” diyor? Cemaatle namazda mantıklı bir gerekçe bulabiliriz.

Topluluk içerisinde temiz olmak gerekir. Fakat tek başına namaz kılarken gerekli mi?

“Namaza zihni bir hazırlık, bu sadece sembolik bir eylem” gibi açıklamalar kişisel olmaktan öteye gidemiyor.

Dolayısı ile , bu ayette “abdest” diye veya Arapça “wudu” diye tabir edilen eylemin bulunması, bu ayette geçen salat’ın namaz olacağına dair en ufak bir delil vermiyor.

Bu yazıda amacım, Maide 6'yı bütünü ile anlamaya çalışmak değil. Ben şimdilik konuya sadece "ümme" bir bakış açısı ile (Kuran'da peygamberin ümmi olduğunun vurgulanmasının bir nedeni olmalı) "salat" kavramını gördüğümde aklıma neler gelebilir; bunu araştırıyorum. Dolayısı ile "salat inceleme tablosuna" bu ayeti de **"namaz anlamı çıkmadı"** olarak işaretleyeceğim.

Ama kısaca ayetin bazı ifadelerini de incelemeden geçemeyeceğim. Bu kısım tamamlanmamış çalışma notudur. Dikkate almayabilirsiniz; ama yazmasam olmayacaktı...

Ayetin başında geçen "izâ kumtum ilâ-ssalâti (salat için kalktığınız zaman) ifadesi "otururken/yatarken namaz kılma eyleminde girişme" olarak algılanıyor. Oysa buradaki kalkmak (KVM filli) "akimussalat" ifadesinde gördüğümüz KVM kökünün form I hali. "akimussalat" "KALDIR" demektir; bir şeyi ayağa kaldırmak. Kumtum ise kalkmak demek. Yani SALAT'a KALKMAK, bir şeyi ayağa kaldırmak için girişmek olmalı. (qam) KVM filli ile salat eyleminin sıkı bir bağı var.

4:142

Onlar (münafıklar) salat için kalktıklarında (gamü) üşene üşene kalkar. Çünkü insanlara gösteriş yaparlar ve ALLAH'ı pek az anarlar.

Münafıklar "salatı ayakta tutan" değil "salat için kalkan" olarak vurgulanıyor. Burada yattığı yerden kalkmak kastedilmediği açık. "Salatı ayakta tutmak" (akimussalat) bir hedef. Oysa salat için kalkmak (gamü) münafıklar için de mümkün. (Bknz. Enfal Suresi 35- Onların el-beyt yanındaki salatlari hile ve men etmekten başka bir şey değil)

Ben bu ayet ile Maide 6'nın sıkı ilişkisi olduğunu düşünüyorum.

... fağsilû vucûhekum veeydiyekum ilâ-lmerâfiki...(yıkayın yüzlerinizi ve ellerinizi dirseklere kadar)

.. feteyemmumû sa'iden tayyiben femsehû bivucûhikum veeydikum.... (teyemmüm edin temiz bir yüzle yüzlerinizi ve ellerinizi)

Ayette geleneğin abdest ve teyemmüm olarak andığı eylemlerde ÖNCE yüz'ün yıkanmasının vurgulandığına dikkat edin. Neden? Eğer sonraki ifadede "eli yıkmak" geçmese idi, "yüz yıkamak için elleri yıkamak gerektiğini herkes bilir demesine gerek yok" diyebilirdik. Ama sonraki ifadede özellikle "elleri dirseklere kadar yıka" ifadesi var. Demek ki ÖNCE yüzü yıkamak bilhassa vurgulanmış. Zaten bu konu fark edilmiş olacak ki Kuran'da yazan ifadeler

gelenekte “abdestin farzları” diye sınıflandırılmış. En önce elleri bileklere kadar yıkamak ise sünnette varmış! Yani ana bilgi Kuranda yazıyormuş ek bilgi ise Kuran’da yokmuş.

“Eline-beline-diline hakim ol!” deyimini Türkçe’de herkes bilir. Peki bu deyim “elini-belini-dilini temizle” olarak yerleşmiş olsa idi? Ve bunu birisi bir başka dile çevirirken, bu deyim “bedensel temizlik” olarak anlamlandırılması gerektiği yorumuna varsa idi. Hatta yetinmeyip, yani tarifi yetersiz bulup, elin, belin ve dilin nasıl temizleneceğine ilişkin detaylar eklese idi? Asıl anlamdan söz etmemiz mümkün olabilir miydi?

Peki ya bu ayette baştan sona bedeni temizlikten bahsetmiyor ama başka bir şeyden bahsediyorsa?

38:41 Kulumuz Eyyub’u an: “Rabbim, şeytan bana bitkinlik ve acı dokundurdu,” diye Rabbine seslenmişti.

38:42: “Ayağını (**RCL**) yere vur. İşte yıkanacak (**ĞSL**) ve içilecek soğuk bir kaynak.”

38:43 Katımızdan bir rahmet ve akıl sahiplerine bir öğüt olarak ona ailesini, onlarla birlikte bir o kadarını daha verdik.

38:44 ‘Ve eline (**YDY**) bir deste (sap) al, böylece onunla vur ve andını bozma.’ Gerçekten, Biz onu sabredici bulduk. O, ne güzel kuldu. Çünkü o, (daima Allah’a) yönelip-dönen biriydi.

Yukarıdaki ayet dikkat çekici. Biz ayetleri “geçmişlerin masalları” gibi okuduğumuz için anlamıyoruz. Darlanan, sıkışan ve rabbine seslenen Eyüb’e “soğuk su ile duş mu önerilmiş?!” üzgünüm ama koskoca İslam tarihi bunu böyle anlayıp geçiyor. Orada ne deniliyor, kimsenin ilgi alanında değil. Maide 6’da da geçen RCL, ĞSL, YDY kelimeleri dikkatinizi çekmiyor mu? Eyüp peygambere bir yol, yöntem, strateji veriliyor. Kuran bunu kendi inşa ettiği kelimelerle bize anlatıyor. Söz konusu eylem yine “salat”... Kelimeler yine aynı, ĞSL(temizlemek) RCL (ayak) YDY (el) ...

“Kuran okumadan önce abdest almaya gerek yok!” diyenler **“ona yalnızca temizler dokunur”** ayetinde fiziksel temizlenmenin kastedilmediğini kabul ediyor. Fakat namaz ile abdestin ilişkisini kurmuyor. Ya bu ayette “Kurana dokunacak temizliğe ulaşma” aşamaları anlatılıyorsa? Salat ile “yıkama/temizleme”nin ilişkisi buysa? Örneğin “VECH/ benliğini temizle” diyorsa?

Elini yıkama demeden direk VECH (yüz/benlik) ‘ini yıka diye başlayan ifadelerde eğer durum bu ise, başına “eller bileklere kadar yıkanır bu sünnettir” diyenlerin imza attığı korkunç ve kabul edilemez hatayı varın siz düşünün!

Başka bir SALAT yazısında görüşmek üzere....

